

Kunštát, Jadrná - období II.světové války, léta 1945 – 1946, volně zpracováno

Dovoluji si popsat události v tomto složitém období. Pro obyvatele to bylo jistě nejtěžší období od prvopočátku osídlení. Tato jejich životní etapa byla ukončena odsunem v roce 1946.

V průběhu války prakticky veškerá mužská populace v produktivním věku

(cca do 50 let) nastoupila vojenskou službu a život obce tím byl zcela ovlivněn.

Hospodářská činnost v selských staveních byla zajišťována za pomoci zajatců. Jednalo se o Poláky, Francouze, Angličany a Ukrajince. Počet je odhadován na 20 – 30 mužů, kteří byli v noci vězněni v domě čp.037 (Kunštátský mlýn).

Okna budovy byla zajištěna kovovými mřížemi. V noci zajatce hlídal jeden voják. Tráduje se, že svoje stanoviště v noci opouštěl a docházel za místní učitelkou. Ráno vždy někdo ze selských stavení vězně vyzvedl a večer opět odvedl. Tyto úkony zastávaly též děti školního věku. Občané se chovali k zajatcům korektně, neboť si byli vědomi toho, že do obdobné situace se může dostat jejich syn na frontě. K složité situaci došlo v domě čp. 15 (079), kde dcera statkáře (manžel na frontě) měla vztah s polským zajatcem. Dcera otěhotněla, zajatec byl z obce odvezen a údajně na Rychnovsku zastřelen. V obci vypomáhali i další pracovní síly mladšího věku z obsazených území. Nejednalo se o zajatce, ale o lidi, kteří zde našli pracovní uplatnění.

Život v obci byl poznamenán politickou situací v zemi. V obci bylo odhadem cca 6 občanů (SA, NSDAP), kteří byli více aktivní než bylo zdrávo a před, kterými bylo nutno vážit každé slovo. Rovněž před dětmi byla nutná v tomto směru obezřetnost. Děti pod vlivem propagandy ve škole mohly nevědomky udat své rodiče. Například v našem okolí navštívil jeden občan místní hostinec Waldschenke čp. 53(demolice). Několik mladíků hovořilo optimisticky o Hitlerovi a dotyčný pouze pronesl: „Vy si snad myslíte, že Hitler je bůh“. Byl odvezen a uvězněn, po propuštění nemluvil, stranil se lidí.

V letech, kdy probíhalo značné bombardování německých měst, byly často děti z těchto oblastí přemístěny do Sudet. Rovněž v našem domě byl větší počet dětí z Berlína. Před koncem války si rodiče děti vyzvedli, neboť chtěli další osud, ať už bude jakýkoliv, sdílet společně.

Po dobu války byly zakázány veškeré zábavy, nebylo možno zakoupit alkoholické nápoje. Příklad alkoholu byl v omezeném množství na Vánoce nebo jiné významné svátky. Benzin byl na přídel pro zajištění provozuschopnosti zemědělských strojů v hospodářských staveních. Na silnicích se mohla pohybovat pouze vozidla s výrazně odlišně označenou SPZ. Na sklonku války byla veškerá nákladní vozidla, která sloužila pro zásobování odvelena i s řidiči směr fronta.

Ne na všech rádiích byl znemožněn příjem stanice Londýn na KV. Tato stanice v němčině byla silně rušena jinou německou stanicí, která ihned vyvracela předchozí slova z Londýna. Příklad byl proto obtížný. V noci probíhaly kontroly, zda někdo tyto stanice tajně neposlouchá. Před setměním bylo nutno provést řádné zatemnění všech oken, což bylo kontrolováno. Příklad to pro tak malou obec směšné. Málo je ale známa skutečnost, že spojenecká letadla s cílem bombardovat nádraží v Mezilesí, shodila bomby na nedostatečně zatemněnou obec Čihák. Bomby dopadly mimo obec, nezpůsobily větší škody.

V hostinci čp. 32 vedle kostela byla za války zotavovna pro raněné tankisty. Před odjezdem na frontu k nim byl veden proslov v duchu propagandy té doby. Tankisté projevovali hlučně svůj nesouhlas s tímto projevem.

V závěru války rukovali mladí chlapci ročník 1929. V případě, že někdo z obce padl na frontě, tak se v místě mezi školou a památníkem obětím I. světové války uskutečnilo za účasti občanů smuteční rozloučení. Z počátku války byli vybíráni zdatní jedinci do jednotek SS. Později mladí chlapci odmítali do těchto jednotek nastoupit, neboť jako běžný voják Wehrmachtu byla větší pravděpodobnost přežití v zajetí, než jako příslušník SS. Byli poté pod nátlakem do těchto jednotek jmenováni. Korespondence s vojáky na frontě byla prostřednictvím korespondenčních lístků Feldpost. Jednalo se o přeložené tiskopisy a obsah korespondence byl někdy kontrolován.

Zajímavostí je, že údajně prvním padlým v naší oblasti byl vysoký důstojník pan Köhl, který byl majitelem sklárny Pankratz v obci Lasówka, naproti Bedřichovce. Na jeho památku byl vytesán na stěnu kostela v Lasówce,

jezdec na koni. Ke jménu Köhl se váže níže uvedená skutečnost, která je v současné době v polských informačních materiálech takto doslovně prezentována.

V Lasówce se narodil jeden z nejslavnějších pilotů na světě Hermann Köhl. Do historie letectví se zapsal prvním přeletem Atlantiku z východu na západ. Dokázal to na jednomotorovém dolnoplošníku Junkers W 33. Na nebezpečné výpravě ho doprovázel irský občan James Fitzmaurice a Günter von Hünefeld, přezdívaný šílený baron. Vystartovali 12.4.1928 z Dublinu a po 36 hodinách letu přistáli na Zeleném ostrově v zátoce Sv. Vavřince. Nespočetné davy pak trojici hrdinů vítali v New Yorku a Chicagu.

Tuto skutečnost jsem slyšel vyprávět též od otce. Nedávno mě byla výše uvedená událost upřesněna. Jednalo se ve skutečnosti o bratry Köhlovi, původem snad z Bavorska. Jeden z bratrů se oženil s majitelkou sklárny Pankratz a padl jak výše uvedeno, na frontě. Druhý bratr Hermann byl uvedeným letcem a v naší oblasti se často zdržoval.

Konec války v obci

V závěru války bylo do naší oblasti soustředěno německé dělostřelectvo s cílem zaujmout palebné postavení poblíž obce Podlesí. Byl zájem využít horský masív a odstřelovat přístupové cesty od Bystřice Kladské a tak zpomalit postup Rudé armády. Od tohoto záměru bylo nakonec upuštěno. Zůstala zde vojenská technika, tj. děla a polopásové tahače. Některá děla byla po válce převezena na náves obce Kunštát- viz. historické foto)

Na stráni pod lesem (nynější lyžařský vleč) přistálo průzkumné letadlo Fiesler Storch, posádka dvou mužů opustila letadlo a utekla do lesa. Letadlo bylo poté postupně rozebráno.

Byly určité zájmy v oblasti organizovat domobranu tzv. Volksšturm ze starců, což byl nesmysl sám o sobě. K realizaci nedošlo.

Mezi obyvatelstvem byl panický strach z příchodu Rudé armády. Bylo všeobecně známo jakých zločinů se dopustila ve východním Prusku. Došla zpráva, že Rudá armáda je již v Bystřici Kladské. V našem okolí volali občané z domu čp. 10 telefonicky do Kladska a bylo sděleno, že se nedopouští násilí na civilním obyvatelstvu. Tím se situace výrazně zklidnila. V obci byl větší počet německých ozbrojených vojáků. Je zajímavostí, že jeden den před příchodem jednotek Rudé armády přijel do obce mladý ruský důstojník, který srozumitelnou němčinou vojákům oznámil konec války a vyzval je složit zbraně. Vojáci uposlechl, k žádným incidentům nedošlo. Jednotky Rudé armády obsadily obec v noci z 9. na 10.5.1945.

Přítomnost Rudé armády v obci v roce 1945

Prostí vojáci Rudé armády (dále RA) byli brzy odděleni od civilního obyvatelstva a byli soustředěni do prostoru nad domy čp.52/010,53 a 54. Na louce (nyní les) bylo postaveno 72 celodřevěných srubů o půdorysu 6x8m, výška cca 2,5m, další velitelské sruby byly přímo v lese, Prkna a trámký na tyto sruby byly nařezány v místní pile. Oběti z řad civilních obyvatel nebyly zaznamenány, ojedinělé případy znásilnění ano. Z prostoru umístěné posádky se vždy večer ozývaly povely a bojové písně. Rudá armáda bylo v obci do?

Velitelem posádky byl major Reiněkov. Byl ubytován v domě čp. 013 a před domem stála stráž.

V naší malé dílně se soustředilo velké množství jízdních kol, též motocykly a auta, která požadovala RA opravit. Byla to situace, kterou nebylo možno zvládnout. Důstojníci používali jako platidlo bankovky, které v příloze přikládám. Tyto peníze pro nás neměly cenu, lepším platidlem byla mouka nebo jiné potraviny. Velitel posádky věnoval otci motocykl a loveckou pušku. (doklady viz příloha). Dovoluji si popsat příhodu, kterou prožil můj bratr Oskar jako patnáctiletý chlapec. Major Reiněkov požadoval opravit motocykl, náhradní díl mohl být skladem v Bystřici Kladské. Major odjel s bratrem do tohoto města, díl však nesehnali, ale major se tam setkal se svým kamarádem, nastala veliká oslava a zůstal ve městě. Pro bratra, který uměl pouze německy, zajistil drožku s koněm a ruský kočí ho odvezl 16km zpět do protilehlé obce Mostowice.

Situace v letech 1945 – 1946

Rudá armáda byla ubytována mimo obec. Do obce přicházeli Češi a procházeli jednotlivé domy. Jednalo se o narychlo různě postrojené a ozbrojené partyzány, jednotky Revoluční gardy (RG) a později o řádnou čs. Armádu. V naší obci se jednalo zřejmě spíše o RG. Odebírali veškeré cenné předměty, zejména prsteny, cenné sklo atd. V hostinci Orlický dvůr probíhaly někdy velice kruté výsledky obyvatel. Ozbrojení příslušníci RG (známý výraz rabovací gardy) povětšinou v uniformách Afrikakorpsu, měli na rukou pásky s označením RG. Rozhodovali často svévolně o životech lidí, případně „lidové soudy „nekomentují. Revoluční gardy se v obci sice pohybovali, ale Rudá armáda nedovolila, aby se zviditelnily dalšími vraždami. (Nová Ves 11 obětí, Deštné více jak 20 obětí). Celkově bylo zjevné, že důstojníci RA těmito narychlo ozbrojenými složkami opovrhují. Zmíním se pouze o obci Černá Voda, neboť nyní spadá pod Orlické Záhoří. V lese u křižovatky směr Říčky bylo usmrceno 6 obyvatel Černé Vody. Byli nejdříve zmasakrováni a poté zastřeleni. Jednalo se o nevinné lidi. Před příchodem RA se v lese zastřelil velitel Volksturmů Lerch, za kostelem byl zastřelen zřejmě RG velitel SA Tasler a údajně vrchní učitel z Uhřínova a neznámý voják. Vojáci, kteří prožili útrapy fronty, byli po válce cca 10 let v zajetí v Rusku. Ti, kteří se vrátili domů v roce 1945 tak je RA vzala zpět do zajetí, zatímco příslušníci RG je často zastřelila. Výrazně dříve se vraceli ze zajetí vojáci, pocházející ze Sudet. To, že pocházejí z těchto území, museli prokázat částečnou znalostí českého jazyka.

Naštěstí se situace přece jenom uklidnila, i když občané německé národnosti byli zbaveni lidských práv a na ruce museli nosit bílé pásky. Na Němce se vztahovala celá řada přísných nařízení, realizovala se však dle individuálních přístupů jednotlivých komisařů. Například pro jízdu na kole po dnešním Orlickém Záhoří bylo nutno ještě dne 17.4.1946, tj. rok po válce, písemné povolení. Komisařem obce byl pan Motyčka a lidé na něj vzpomínají jako na člověka, který nikomu neublížil. Bydlel v domě čp. 044, tam byl shromažďován zabavený majetek, snad něco rozprodal bohatým sedlákům z vnitrozemí a byl později odvolán.

Odsun téměř veškerého německého obyvatelstva proběhl v roce 1946. Tak zvaný divoký odsun, tj. okamžité opuštění domu bez majetku, v naší obci neproběhl. Na osobu si bylo možno připravit 50 kg zavazadel (zaslechl jsem též 20 kg nebo i 70 kg.) Pro tyto účely se použily bedny, pytle, krabice, ruksaky atp. Obyvatelé byli převezeni nákladními vozy do Dolní Lipky u Králík. Zde bylo shromaždiště německých obyvatel a bylo odebráno to poslední uschované. Na nádraží v Dolní Lipce byli Němci vagónováni a transportováni do zničeného Německa.

Je skutečností, že se Němci snažili před odsunem některé věci uschovat, zakopat. Cennosti byly již dříve odebrány, v obci bylo chudo a tak se jednalo spíše o sklo ze skláren a věci na památku. Domnívali se, že až se situaci uklidní, tak jim bude umožněn návrat do svých domovů.

Z opuštěných domů byl novými obyvateli a lidmi z vnitrozemí odvážen nábytek, zemědělské stroje, nářadí, trámy, prkna atd. Typické bylo ničení kachlových kamen, neboť se zde předpokládaly úkryty. V 50. letech následovala demolice těchto někdy i zachovalých domů. Jenom v dolním Kunštátě bylo takto zničeno více jak 30 budov a tato část obce úplně zanikla. Později se do obce Kunštát a Jadrná přemístily německé rodiny z Trčkova a Bedřichovky, tj. z míst kam byli místo nich přemístěni političtí emigranti z Řecka. V uvedených obcích byl údajně komisař se vztahem k lesnímu hospodářství a zabránil odsunu některých rodin lesních dělníků.

K původnímu obyvatelstvu obce jen krátce. Byli skromní, pracovití a svobodomyšlní. Tyto vlastnosti souvisí s dávnou minulostí, neboť se na ně nevztahovala robota, platba různých desátek atd. Žili až na poslední léta těžkým, ale svobodným životem se zakořeněnou láskou k tomuto kraji. Příznačný byl jejich německý dialekt, který navázal na řeč původních osídlenců z alpských oblastí. Ten, kdo zná pouze spisovnou němčinu, tak těžko této řeči porozumí. Např. ve vesnicích Nová Ves, Podlesí byla řeč přízvukem odlišná.

Pamatuji, že cca po roce 1955 přijížděli první původní obyvatelé na návštěvu do rodné obce. Poznal jsem tak stovky těchto lidí a vyslechl nespočet příhod ze života. Odsunutí Němci pocházeli z různých sociálních vrstev a v novém prostředí začínali život od nuly. Je zajímavé, že sociální rozvrstvení zůstalo zachováno. Chudý zůstal chudším a bohatý bohatším bez ohledu, v které části Německa se usídlil. Toto mě též potvrdil člověk, který toto zkoumal. Při vyprávěních jsem často vyslechl, že ženy z vysídleného pohraničí uváděly, že po příchodu do Německa snáze našly životního partnera, než místní, které prý nebyly tak pohledné. Setkávaly se s určitou nevraživostí.

Odsun německého obyvatelstva z nynější polské strany obce proběhl jiným způsobem. Po ukončení války přišli do těchto oblastí Poláci, kteří byli Rudou armádou vysídleni z východního Polska. V jednotlivých domech žili Němci a Poláci společně 1 – 2 roky, než došlo k vysídlení Němců.

Tragédie židovského obyvatelstva po nástupu fašistů se snad naší obce nedotkla. Alespoň jsem nic konkrétního z vyprávění nezaslechl.

Výše uvedené jsem sepsal na základě vyprávění rodičů, sourozenců a dalších obyvatel obce.

únor 2010

Breiter H.

Příloha: 3 x

Bankovky, které měli k dispozici v roce 1945 důstojníci Rudé armády

Doklad, který obdržel otec od velitele posádky Rudé armády v obci Kunštát

Překlad asi takto:

P o t v r z e n í

Dáno Brejtru Venclu s tím, že jsem skutečně předal do osobního používání motocykl zn. TRIUMF v.č.205 300.

Toto potvrzují 14.6.1945 major Reiněkov

Jméno majora snad dobře přeloženo. Jednalo se o 4.dobý motocykl TRIUMPH, který zřejmě vyžadoval menší opravu. Po odchodu RA byl zabaven.

Справка
Дано Брейтру Венклу с тем, что я действительно
отдал в личное пользование
мотоцикл марки "Триумф"
№ 205300
В чем и удостоверяю
Майор Ринёков /Ринёков/
14.6.45г.

